

NATIONAL
GEOGRAPHIC

REISGIDS

berlijn

NATIONAL
GEOGRAPHIC

REISGIDS

berlijn

Damien Simonis
Fotografie: Pierre Adenis

INHOUD

BEWUST REIZEN 6

DE REIS INDELEN 8

Geschiedenis en cultuur 13

Het huidige Berlijn 14-21 Geschiedenis van Berlijn 22-37

Eten en drinken 38-39 Kunst 40-50

Unter den Linden en Potsdamer Platz 51

Inleiding en kaart 52-53 Wandeling Wilhelmstrasse en

Alte Regierungsviertel 70-73 De Berlijnse Muur, toen en nu 78-79

Centraal-Berlijn 81

Inleiding en kaart 82-83 Wandeling door rood Berlijn 100-101

De Berlijnse joodse gemeenschap, toen en nu 112-113

Tiergarten en omgeving 115

Inleiding en kaart 116-117 De schok van het nieuwe 122-123

Charlottenburg 133

Inleiding en kaart 134-135 Wandeling langs de Ku'damm 138-139

De stralende kerstlichtjes van Berlijn 146-147

Prenzlauer Berg, Friedrichshain en Berlijn-Oost 155

Inleiding en kaart 156-157 Wandeling door Prenzlauer Berg 158-159

Modestad Berlijn 164

Schöneberg en Kreuzberg 175

Inleiding en kaart 176-177 Mysterieuze Marlene 182

Spandau, Dahlem en Berlijn-West 187

Inleiding en kaart 188-189 Het vreemde verhaal van Rudolf Hess 194-195

Uitstapjes buiten Berlijn 207

Inleiding en kaart 208-209 Autotocht door Mecklenburg 218-219

REISWIJZER 233

De reis indelen 234 Hotels en restaurants 241 Winkelen 256

Uitgaan 260 Taalgids 265

REGISTER 266 VERANTWOORDING 270

P. 2-3: pracht en praal bij de ingang van Schloss Charlottenburg.

Links: in het mooie, groene Volkspark Friedrichshain kunnen de stadsbewoners op adem komen.

BEWUST REIZEN

Verstandige reizigers gaan doelgericht op pad om alles uit hun reis te halen. Door bewust te reizen draagt u bij aan het behoud van de natuur, historie en culturele rijkdom van de plaatsen die u bezoekt. Bovendien verbetert u uw eigen reiservaring.

Hoe reist u bewust?

- Bedenk dat uw aanwezigheid van invloed is op de plaatsen die u bezoekt.
- Besteed uw tijd en geld zodanig dat u iets bijdraagt aan de couleur locale (dat maakt uw verblijf ook interessanter).
- Respecteer het natuurlijke en culturele erfgoed van uw bestemming.
- Respecteer de lokale gebruiken en tradities.
- Toon de lokale bevolking uw waardering voor de interessante of unieke aspecten van hun streek, zoals het landschap, de historische dorpjes en gebouwen, de muziek of het eten.
- Trek af en toe uw portemonnee en steun kleine ondernemers die zich inspannen om de bijzondere eigenschappen van een plaats te behouden. Zoek naar winkeltjes, restaurants, pensions en reisorganisaties die trots en hart voor hun omgeving uitstralen. Mijd bedrijven die afbreuk doen aan het karakter van een plek.
- Zorg ervoor dat u mooie herinneringen en verhalen mee naar huis neemt, in de wetenschap dat u iets hebt bijgedragen aan het voortbestaan en de ontwikkeling van uw bestemming.

Deze manier van reizen wordt geotoerisme genoemd en valt te omschrijven als 'toerisme dat het geografische karakter van een plek – omgeving, cultuur, uitstraling en erfgoed – en het welzijn van de inwoners ondersteunt of versterkt'. Meer informatie over geotoerisme is te vinden op de website www.nationalgeographic.com/travel/sustainable

berlijn

OVER DE AUTEURS EN DE FOTOGRAAF

Damien Simonis groeide op in Sydney, Australië. Hij heeft veel rondgereisd sinds hij in 1989 per vliegtuig naar Caïro vertrok. Hij heeft verschillende talen gestudeerd en voor een aantal toonaangevende Australische kranten geschreven, waaronder de *Australian* en *The Age*. Na zijn verblijf in de Egyptische hoofdstad, woonde, studeerde en werkte Simonis in uiteenlopende plaatsen in Europa en het Midden-Oosten. In 1992 begon hij met het schrijven van reisgidsen en reisartikelen, die hij publiceerde in Australië, Groot-Brittannië en Noord-Amerika. Dat doet hij nog steeds. Zijn omzwervingen brachten hem in Oekraïne en Soedan, in het Alpengebied en rond de Rode Zee. Vóór zijn vertrek naar Caïro maakte Simonis in de jaren 80 al een reis naar Duitsland. Tijdens studiereizen kwam hij er vaak terug en bezocht Berlijn herhaaldelijk in de hoogtijdagen van de Koude Oorlog. Nu woont hij in het warmere Barcelona, maar nog steeds voelt hij zich aangetrokken tot Duitsland – en Berlijn.

Fotograaf **Pierre Adenis** is geboren in het Franse Toulon en nadat hij in Nice, Lille en Parijs had gestudeerd, verhuisde hij in 1987 naar Berlijn. In 1990 begon hij aan zijn carrière als persfotograaf en werd in Berlijn correspondent van persbureau Paris Sipa Press. In 1992 sloot hij zich aan bij de vestiging van GAFF in Berlijn en sinds 2000 vertegenwoordigt hij LAIF wereldwijd. Adenis werkt in zijn huidige vaderland Duitsland, maar heeft daarnaast veel gereisd en gefotografeerd in de VS, Frankrijk, Rusland, het Midden-Oosten en Griekenland. Zijn foto's verschenen in talloze boeken en tijdschriften – vooral in Frankrijk en Duitsland.

Jeremy Gray schreef de Reiswijzer van deze gids. Deze ervaren reisgidsen-auteur en fotograaf is geboren in Louisiana en schreef meer dan tien reisgidsen, waaronder succes titels over Amsterdam, Montreal en München. Hij publiceert zijn foto's over de gehele wereld. Gray woonde in een aantal steden in Europa en heeft zich nu gevestigd in het kloppende hart van de Berlijnse wijk Mitte.

De reis indelen

Hoewel Berlijn negen keer zo groot is als Parijs, weten bezoekers al snel de weg in de stad, die volgens de burgemeester 'arm maar sexy' is. Het openbaar vervoer is fantastisch en brengt u snel naar uw bestemming, zodat u geen kostbare tijd verliest.

Berlijn heeft een onweerstaanbare veerkracht en wist de doodse Potsdamer Platz uit de Koude Oorlog in een dynamische plek vol blinkende wolkenkrabbers te veranderen, en de Berlijnse Muur in een fietspad. Maar waar te beginnen?

Na de val van het communisme kwam het centrum van Berlijn, net als in de 19e eeuw, in de wijk Mitte te liggen, waar bouwkundige paretjes uit de Pruisische tijd zorgvuldig worden gerestaureerd. De verlopen voormalige arbeiderswijken Prenzlauer Berg en Friedrichshain zijn veranderd in gewilde yuppenbuurten. Ten zuiden van de Spree vertonen de multiculturele wijken Kreuzberg en Neukölln een kosmopolitische levendigheid. Na de *Wende* (hereniging van Oost- en West-Duitsland) bruisde het hier van creativiteit, bloeiden de kunsten, gastronomie en het nachtleven op en ontstonden er talloze aparte, informele winkeltjes en boetieks. Die magie slaat nu ook over op Pankow, een slaapstad voor apparatsjiks uit de DDR (Duitse Democratische Republiek, of Oost-Duitsland) en op delen van Treptow, een oude Russische wijk aan de oostkant van de stad.

Het rijke West-Berlijn straalt een ingetogen charme uit: het oude geld bevindt zich in elegante buurten als Charlottenburg en Wilmerdorf, de nouveau riche in villawijk Zehlendorf. Maar rijkdom en plezier sluiten elkaar niet uit, integendeel. De gegoede bewoners van deze wijken staan bekend om hun gevatte humor en de flair van de bohemien in Schöneberg inspireerde auteur Christopher Isherwood tot *Goodbye to Berlin*.

Voor een wereldstad is Berlijn verrassend groen, met veel natuurlijke recreatiegebieden rondom de stad. In het westen lokken de lommerrijke bossen, meren en zandstranden bij de rivier de Havel, in het oosten ligt Köpenick.

Vind uw weg in de stad

Tot de (uitgestelde) opening van de nieuwe, kostbare luchthaven BER (Berlin-Brandenburg) moet de stad het met zijn twee oude vliegvelden doen, Tegel en Schönefeld. Vanaf Tegel kunt u met bus X9 of 109 naar de Zoologischer Garten en met bus TXL naar het centraal

Het stadswapen van Berlijn.

station (Hauptbahnhof) en Alexanderplatz. Vanaf Schönefeld (en in de toekomst BER) brengt de RE Airport Express van Deutsche Bahn of de S-Bahn u in een halfuur naar de stad. Een taxirit kost u € 20 tot € 35.

In de hele stad Berlijn is het openbaar vervoer snel en efficiënt. Openbaarvervoersmaatschappij BVG onderhoudt een fijnmazig netwerk van bus-, tram- en spoorverbindingen (zie de kaart op de achterflap van deze gids en de routeplanner op www.bvg.de). Voor de tarieven wordt uitgegaan van drie zones: zone A is het centrum, zone B loopt tot de rand van de voorsteden en zone C tot Potsdam en vliegveld Schönefeld/BER. Met een basiskaartje A+B bereikt u bijna alle bestemmingen in de stad. Verkooppunten zijn te vinden op de stations (automaten), in bus en tram en op de veerboten. Er zijn geen toegangspoortjes, maar het is wel verplicht om uw kaartje af te stempelen.

Berlijn is te uitgestrekt om helemaal te voet te verkennen, maar veel bezienswaardigheden liggen dicht bij elkaar. Voor grotere afstanden is de fiets een aanrader, want Berlijn is een milieuvriendelijke stad met veel fietspaden. Voor een tochtje buiten de stad kunt u een auto huren, maar ook daar is goed openbaar vervoer.

Als u maar een week hebt

Houdt u van geschiedenis, stedelijke cultuur en architectuur, begin dan in de wijk Mitte in hartje Berlijn, waar de bezienswaardigheden op loopafstand van elkaar liggen. Bezoek op **Dag 1** het gebouw van de Reichstag en geniet van het uitzicht uit de transparante koepel. Maak een wandeling langs de beroemde Brandenburger Tor en de historische panden aan Unter den Linden, ooit de trots van Pruisische koningen. Bezoek de Berliner Dom, de hofkerk van de Hohenzollerns, met zijn vele rijkdommen en koninklijke crypte. Ga op **Dag 2** naar het Museuminsel, waar u misschien kunt beginnen met de oudheidkundige schatten in het Pergamonmuseum of de buste van koningin Nefertiti in het Neues Museum. Neem de lift naar de bovenste verdieping van de Fernsehturm – het hoogste gebouw van Duitsland – om te dineren in het ronddraaiende restaurant. Sluit de dag

NIET MISSEN:

De koepel van de Reichstag
beklimmen **55**

De beroemde Brandenburger
Tor **58-59**

Het tot inkeer stemmende
Holocaust Monument **60-61**

De kunstschaten van het
Museuminsel **84-96**

Door voormalig communistisch
Oost-Berlijn slenteren
100-101

Het weelderige Schloss
Charlottenburg **140-145**

Uitgaan in Prenzlauer Berg en
Friedrichshain **158-160**

De paleizen van Frederik de
Grote in Potsdam **210-216**

Toeristenbureau

Het Berlijnse toeristenbureau, **Berlin Tourism Marketing** (www.berlin-tourist-information.de en www.visitberlin.de), beheert een netwerk van goed georganiseerde vestigingen waar u uitstekend wordt geïnformeerd. U kunt onder andere terecht op het centraal station en het

vliegveld, in winkelcentrum Alexa op de Alexanderplatz en in de Brandenburger Tor. U kunt er kaartjes kopen voor evenementen en rondritten of tegen een kleine meerprijs een hotel boeken. U vindt er ook magazines met uitgaanstips, zoals *Tip*, *Zitty* en *Prinz* (zie Reiswijzer p. 239).

Kortingspassen

De **Welcome Card** (www.berlin.welcomecard.de) is de belangrijkste kortingspas en verkrijgbaar bij ticketbureaus en hotels. Hij is vijf dagen geldig op bus, tram en trein, en geeft onder andere korting op rondleidingen, museum- en theaterbezoek en soms zelfs gratis toegang. De **Museum Pass** (www.visitberlin.de) opent de deur naar 55 staatsmusea, waaronder ook die op het Museumeiland. Een bijzondere pas is de **Berlin Scheckheft** (www.berlinscheckheft.de); hij wordt van mei tot september in kiosken verkocht en biedt een aantal kortingen die de andere twee passen niet hebben.

af met een rondvaart over de Berlijnse rivieren en kanalen, en een drankje in Strandbar Mitte. Dwaal op **Dag 3** door het woud van wolkenkrabbers en winkels rond de Potsdamer Platz en neem een kijkje in het Filmmuseum. Proef de etenswaren op de boerenmarkt op de Winterfeldtplatz in Schöneberg. Besteed **Dag 4** aan Schloss Charlottenburg, met zijn prachtige interieurs en uitgestrekte tuinen vol folly's, en zoek in de Gipsformerei een bijzonder souvenir uit in de vorm van een kleine replica van een beroemd standbeeld.

Trek op **Dag 5** oostwaarts en verdiep u in de Berlijnse stijl van Prenzlauer Berg of Friedrichshain, waar de hippe winkels, cafés en nachtclubs toonaangevend zijn. Ontdek in het Stasi-Museum in Lichtenberg hoe in de DDR de geheime dienst alle aspecten van het dagelijks leven controleerde. Ga op **Dag 6** terug naar de tijd van de Koude Oorlog in het museum bij Checkpoint Charlie, wandel langs de voormalige regeringsgebouwen aan de Wilhelmstrasse en bezoek het aangrijpende Holocaustmonu-

ment. Gun uzelf ten slotte een culinaire uitspatting in restaurant Tim Raue in Kreuzberg. Pak op **Dag 7** de RegionalExpress vanaf het Hauptbahnhof de stad uit, naar de schitterende paleizen van Frederik de Grote in Potsdam (een reis van 25 min.), of kies voor het volksvermaak op de stranden van Wannsee (op maar 15 min. afstand). Maar zeg geen *tschüss* voordat u de sfeer geproefd hebt van een van die geweldige Berlijnse straatfestivals (zie Reiswijzer p. 234-235; de complete festivalkalender vindt u online op www.visitberlin.de/nl onder 'Event Highlights').

Als u meer tijd hebt

Bij een langer verblijf kunt u de stad en de omgeving verder gaan verkennen. Bekijk in West-Berlijn de Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche, die blijvend herinnert aan de verwoestingen van de oorlog. Ga winkelen op de Kurfürstendamm en proef de exotische delicatessen van KaDeWe. Trakteer de kinderen op een dagje in de Berlin Zoo en het Aquarium. Neem plaats op de tribune van het Olympiastadion, waar Jesse Owens in

Langstrekkend uitzicht

Een ritje in een dubbeldekker is een uitstekende manier om Berlijn te ontdekken. Lijn 100 en 200 van het BVG voeren u voor € 2,40 (de prijs van een enkeltje) langs de belangrijkste bezienswaardigheden in het centrum. Lijn 100 doet er een halfuur over van Bahnhof Zoo naar Alexanderplatz en komt langs

de Gedächtniskirche, Tiergarten, Siegessäule, Reichstag, Brandenburger Tor en Unter den Linden. Lijn 200 neemt vanaf Bahnhof Zoo een meer zuidelijke route.

In het BVG-infopunt op Bahnhof Zoo vindt u folders met meer uitgebreide beschrijvingen.

Duitse voetbalfans vieren bij de Brandenburger Tor hun overwinning.

1930 Hitlers theorieën over Aarische superioriteit onderuit haalde, en maak een wandeling door het lommerrijke Grunewald.

Voor de tweede week zijn er nog genoeg culturele hoogtepunten over. Ontdek de uitzonderlijke Egyptische vondsten in het Altes Museum of de haast buitenaardse landschappen van Casper David Friedrich in de Alte Nationalgalerie, beide in het historische district Mitte. Niet ver daarvandaan is een schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog omgebouwd tot de hippe kunstgalerie Sammlung Boros. Iets noordelijker, in Wedding, kunt u ronddwalen door de verontrustende onderaardse wereld van de nazibunkers. Het Jüdisches Museum in multicultureel Kreuzberg vertelt u over het gecompliceerde bestaan van joden in Duitsland. Woon een concert bij in de wereldberoemde Berliner Philharmoniker, bij de Potsdamer Platz, of kijk rond op de neoclassicistische Gendarmenmarkt, niet ver van de Pruisische boulevard Unter den Linden.

Vanuit Berlijn kunt u fantastische excursies maken. Bezoek de ongerepte natuurreservaten van Mecklenburg, ongeveer 130 km ten noordoosten van Berlijn, en maak een fietstocht om de glinsterende Müritzsee, het grootste meer van Duitsland. Een vaartochtje over de kanalen van het door de Unesco beschermde Spreewald, te beginnen in Lübben (85 km) is ook mogelijk. De Saksische stad Leipzig, zo'n 190 km ten zuidwesten van de hoofdstad, is beroemd om zijn muzikale tradities. Dankzij de uitstekende treinverbinding kunt u uw bezoek aan Leipzig gemakkelijk op één dag plannen, maar voor een bezoek aan het iets zuidelijker gelegen Dresden, met zijn rijke musea, gerestaureerde barokke architectuur en aangename Elbevallei, kunt u beter een weekend uittrekken.

Foaien

Restaurants zijn wettelijk verplicht omzetbelasting en bediening te berekenen, maar het is gebruikelijk dat tevreden klanten een fooi van 5 à 10 procent geven. In taxi's kunt u het te betalen bedrag afronden of daar eveneens 5 à 10 procent bovenop doen. Piccolo's in luxe hotels krijgen € 1 per koffer.

Geschiedenis en cultuur

Het huidige Berlijn 14-21

Ervaar: de strandbar – een rage 20

Geschiedenis van Berlijn 22-37

Ervaar: dansen in Berlijn 29

Eten en drinken 38-39

Ervaar: geheime supperclubs 39

Kunst 40-50

Ervaar: de stomme film 48

De elegante Pariser Platz is na de Tweede Wereldoorlog weer opgebouwd.

Links: het beeld van Sint Joris en de draak voor de Nikolaikirche.

Het huidige Berlijn

‘Het is het lot van Berlijn dat de stad nooit af is, dat voltooiing een eeuwig proces is’ beweerde kunsthistoricus Karl Scheffler (1869-1951) rond 1920. Zijn uitspraak gaat nog steeds op. Berlijn is de veranderlijkste stad van Europa. Regelmatig is de stad verwoest, en herbouwd, en hij staat garant voor een interessant cultureel aanbod en een boeiend nachtleven, net als in de jaren 20.

München mag dan rijker zijn en Hamburg economisch krachtiger, de stad Berlijn trekt de meeste aandacht. Een kleurrijk leger van *Zuzügler* (nieuwkomers) uit alle delen van de wereld en van allerlei pluimage vestigde zich hier en lijkt niet van plan weer weg te

De BahnTower, het Sony Center en het Kollhoffgebouw op de Potsdamer Platz zijn onderdeel van de Berlijnse skyline.

gaan. Sinds 2000 is het aantal toeristen explosief gestegen, waardoor Berlijn na Londen en Parijs de best bezochte stad van Europa is. In 2012 werden er 10 miljoen toeristenovernachtingen geteld.

Berlijn heeft voor ieder wat wils. Er zijn maar weinig plekken waar de drama's uit de 20e-eeuwse Europese geschiedenis zo aan de oppervlakte komen als hier. De musea van Berlijn zijn van wereldklasse en de culturele agenda is altijd overvol. Met drie opera's, het Berlin Philharmoniker en een groot aantal galeries is er altijd iets te doen.

Nachtbrakers kunnen hun hart ophalen in de vele restaurants, bars en clubs die in verschillende wijken te vinden zijn. Zelfs de arbeiderswijk Friedrichshain, ooit een strenge Oost-Duitse wijk, heeft nu een afwisselend nachtleven dat het kan opnemen tegen dat in gevestigde wijken als Kreuz-

.....

De stad moest van oost en west één geheel maken en openbaar vervoer en allerlei nutsvoorzieningen integreren.

.....

berg en Prenzlauer Berg. In deze stad die geen vaste sluitingstijden kent, kunnen zelfs lokale feestbeesten nauwelijks bijhouden wanneer er weer een nieuw café geopend is. Berlijn is ook een belangrijk trefpunt voor homo's en de Gay Pride (Cristopher Street Day) trekt meer dan 1 miljoen bezoekers.

Uit de as herrezen

Deze dynamische stad, die in de Tweede Wereldoorlog werd platgebombardeerd en daarna veertig jaar lang in tweeën was gedeeld, is uit zijn as herrezen.

De wonden van de oorlog – Koude Oorlog of niet – moeten nog genezen, maar dat gaat razendsnel. Door gebrek aan geld en verwaarlozing was een groot deel van Oost-Berlijn in verval geraakt. De infrastructuur was slecht (slechts weinig Oost-Berlijnse huishoudens hadden telefoon) en door het niemandsland aan beide zijden van de Muur lagen grote delen van het stadscentrum braak.

Vanaf 1990 werd Berlijn echter een van de grootste bouwputten van de wereld. De stad moest de twee helften samenvoegen en het hele gebied van transportmiddelen, telecommunicatie en andere infrastructuur voorzien. Een keur aan internationale architecten toog naar de stad om er nieuwe gebouwen te ontwerpen, waarvan vele een bezienswaardigheid op zich zijn. De Potsdamer Platz, voor de oorlog een van de drukste pleinen van Duitsland en van 1945 tot 1990 een woestenij, is opnieuw een bloeiend stadscentrum.

Een groot deel van de stad was door de bombardementen in de oorlog en de sloop daarna

verdwenen, maar de oplossing lag lang niet altijd in complete nieuwbouw. Veel gebouwen zijn in hun oude glorie hersteld, andere vertonen een bijzondere mengeling van oud en nieuw. De gerestaureerde Reichstag, nu weer de zetel van het Duitse parlement, is misschien wel het meest overtuigende architectonische bewijs dat een samengaan van een roemrijk verleden en een optimistische blik vooruit mogelijk is.

Controverses liggen altijd op de loer. Net als vroeger maakt men ruzie over de vraag wat herbouwd, afgebroken of vervangen moet worden. West-Berlijnse monumenten als Schloss Charlottenburg en de ruïne van de Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche, die in de jaren 50 met sloop werden bedreigd, zijn nu gered. In Oost-Berlijn werd het beschadigde Berliner Schloss, waar ooit de Duitse keizers woonden, in een uiting van ideologische eigenzinnigheid gesloopt. Voor de communisten was het een symbool van Duits imperialisme. Zijn vervanger, het Palast der Republik, is in 2008 afgebroken. Voor veel Duitsers was het een symbool van dictatuur, maar anderen zagen het als een deel van de Duitse geschiedenis. Waarom moest dit gebouw wijken, terwijl men gebouwen uit Hitlers tijd (zoals dat van de vroegere ministeries van Luchtmacht en Propaganda en het vliegveld Tempelhof) ongemoeid had gelaten? Na langdurige discussies zetten de autoriteiten nu serieuze stappen om het originele Berliner Schloss te laten restaureren, hoewel de daarvoor benodigde € 600 miljoen nog niet volledig beschikbaar is.

Een culturele smeltkroes

Lange tijd kwamen toeristen alleen naar Berlijn uit nieuwsgierigheid naar de Berlijnse Muur, de versterkte ideologische grens die Oost en West van elkaar scheidde. Begin jaren 90 stortte de toeristenbranche dan ook in. Maar met dezelfde vastberadenheid als waarmee de stad na de Tweede Wereldoorlog werd opgebouwd, werd Berlijn nu neergezet als paradijs voor kunstliefhebbers.

Symbolisch voor de vernieuwingsgezindheid is het uiterst kostbare herstel van het Museumsinsel dat in zijn oude glorie is teruggebracht en nu een van de grootste en modernste museumcomplexen ter wereld is. Er is al veel tot stand gebracht, maar in de

komende jaren zullen alle Berlijnse collecties uit de oudheid en 19e-eeuwse Europese kunst hier worden ondergebracht.

Het Kulturforum, dat in de jaren 60 van de vorige eeuw in West-Berlijn verrees als nieuw kunstcentrum, ondergaat ook een omvangrijke renovatie, maar belangrijke musea als de Neue Nationalgalerie (20e-eeuwse kunst) en het Kunstgewerbemuseum (toegepaste kunst) blijven er gehuisvest. Ook Schloss Charlottenburg en omliggende musea en het Dahlem Museum-complex in het zuidwesten zijn culturele hoogtepunten.

Er zijn verrassende nieuwe musea ontstaan. Een ooit roemrijk, maar in de oorlog platgebombardeed spoorweg-

station (het Anhalter Bahnhof) vormt nu het hart van het Deutsches Technikmuseum, dat een eerbetoon is aan de menselijke creativiteit. Daar vlakbij ligt het gedurfd ontworpen Jüdisches Museum, gewijd aan het Duitse jodendom. De Berlinische Galerie is een belangrijk platform geworden in de wereld van de moderne en hedendaagse kunst. Een ander voormalig spoorwegstation, het Hamburger Bahnhof, is nu een fraai museum voor hedendaagse kunst. De stad telt in totaal circa tweehonderd musea.

Zoveel Berlijnse gebouwen, monumenten, straten en wijken herinneren aan de gebeurtenissen uit de 20e eeuw.

NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDS

BERLIJN

WERELDWIJD NEMEN EXPERTS VAN NATIONAL GEOGRAPHIC EEN KIKJE ACHTER DE SCHERMEN EN DRINGEN DOOR TOT DE KERN VAN DE CULTUUR, DE GESCHIEDENIS EN HET VOLK VAN EEN LAND. DANKZIJ NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDSEN KAN HUN ERVARING DE JOUWE WORDEN.

DE REIS INDELEN, een uitgebreide kennismaking met Berlijn, zodat je je reis op je eigen wensen en interessegebieden kunt afstemmen.

ERVAAR unieke belevenissen, zoals fietsen langs de Berlijnse Muur, bieren van kleine Berlijnse brouwerijen proeven, oorlogsbunkers bezoeken of aan het strand liggen na een nachtje uit.

INSIDER TIPS van de schrijvers en fotografen van National Geographic, maar ook van plaatselijke deskundigen, over hun favoriete plekjes, praktische zaken en veel meer.

WANDELINGEN EN AUTOTOCHTEN, voorzien van duidelijke kaartjes, waaronder het voormalige communistische Berlijn, de uitbundige Ku'damm, het hippe Prenzlauer Berg en het merengebied van Mecklenburg.

EXCURSIES BUITEN DE GEBAANDE PADEN, zoals naar de Brandenburgse steden Chorrin en Neuruppin en de kanalen van het Spreewald.

NIET MISSEN Bij elk hoofdstuk vind je verwijzingen naar nadere informatie over sterk aanbevolen bezienswaardigheden en activiteiten.

PRACHTIGE KLEURENFOTO'S EN HANDIGE KAARTEN maken het eenvoudig te kiezen, je reis uit te stippelen en overal het mooiste te zien.

 NATIONAL
GEOGRAPHIC
REISGIDS

National Geographic Reisgids maakt deel uit van
Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

NUR 512

9 789021 568225

www.kosmosuitgevers.nl